Gijs Mom en Ruud Filarski

Van transport naar mobiliteit

De mobiliteitsexplosie [1895-2005]

WALBURG PERS

Inhoudsopgave

7 **Voorwoord**

A. **TRANSITIE (1890-1920)**

Hoofdstuk 1
Transities in mobiliteit
11 **Netwerken, voertuigen en gebruik (1890-1915)**
Het dilemma van Couperus
Trends in transitie – ruimte voor vrije tijd
Van deur tot deur – netwerken en infrastructuur
Kiezen en delen – techniek en gebruik van het mobiele apparaat
Conclusies

Hoofdstuk 2 (Ruud Filarski)
'Een reusachtig spinnenweb vol met doode vliegen'
33 **De tramwegen in het begin van de twintigste eeuw**
De elektrificatie van de tramwegen in de grote steden
De overname van de tramwegen in een aantal grote steden
Beter toezicht en een hogere snelheid voor de plattelandstrams
De gouden jaren (1900-1914)
Slotbeschouwing

Hoofdstuk 3
'Het lied van den overwonnen afstand'
55 **De opkomst van fiets en auto**
'Immer Weiter' – mobiliteitscultuur in het fin de siècle (1880-1903)
'In Godsnaam sneller' – de belle époque van het 'groot toerisme' (1903-1913)
De auto voor de 'kleinere kapitalist' en de 'gewone burger' – opkomst van het gecombineerde autogebruik (1906-1917)
Conclusies

Hoofdstuk 4
Nieuwe functies, nieuwe wegen
83 **De contouren van een autosysteem**
Gemeentelijke autonomie als 'wanorde' – de auto en de rijksoverheid
Stof en slik – nieuwe weggebruikers ontdekken nieuwe problemen
'De ellende met de steen' – de controverse rond de Nederlandse klinker
Kennisontwikkeling en nationale tradities – wegenplanning en de internationale wegencongressen
Conclusies

Hoofdstuk 5
Neutraal en reislustig
107 **De eerste wereldoorlog als katalysator**
Mobiliteit, schaarste en het 'motor-eldorado'
De 'nut-auto' – militaire gebruikscultuur en de Eerste Wereldoorlog

B. **BOTSING (1920-1945)**

Hoofdstuk 6
Mobiliteit in drie dimensies
117 **De *gay* twenties en de crisis (1920-1940)**
Werkloosheid en 'kuddetoerisme' in een tijd van optimisme en crisis
Vijf netwerken, de overheid en de ideologie van het 'ordenen'
'Geen mus die nog naar een auto taalt' – het mobiele apparaat en het gebruik ervan
Conclusies

Hoofdstuk 7
'Voor zaak en vermaak'
139 **De doorbraak van de 'zuinige familiewagen'**
'Meer vertier gewenscht' – de Roaring Twenties en de motorisering van de vrije tijd
'Schuren, alsmaar schuren!' – cultuur en techniek van het auto-onderhoud
'Geeuwhonger naar goedkope kilometers' – de bedrijfsmatige inzet van de auto
Conclusies

Hoofdstuk 8
'Spoorlijnen zonder rails'
173 **Wegenbouw en de voltooiing van het autosysteem**
Het Eerste Nederlandsche Wegen-Congres (1920)
Strijd om de zeggenschap – wegenbouw en wegenplanning tot 1932
De 'Engelse ziekte' – doorbraak van de 'moderne' wegenbouw
Verzamelwegen of autowegen? – de strijd om de lange afstand (1932-1942)
Lege cirkels op het wegenplan – plaatselijke gevolgen van een nationale planning
Conclusies

Hoofdstuk 9 (Ruud Filarski)
'Wie het verkeersprobleem oplost mag wel een noot in de vaderlandse geschiedenis hebben'
203 **De coördinatiecrisis**
De Staatscommissie voor het Vervoer
De opkomst van de autobus (1920-1925)
De opkomst van de vrachtauto (1920-1925)
De regering grijpt in (1924-1930)
De wilde jaren van de vrachtauto (1925-1939)
De ondergang van de stoomtram
De coördinatiecrisis
Coördinatie van het vervoer
Wilde bussen en schaalvergroting
Slotbeschouwing

Hoofdstuk 10
Continuüm of afbraak?
237 **De rol van de Tweede Wereldoorlog**

C. **EXPLOSIE (1945-1980)**

Hoofdstuk 11
Exploderende mobiliteit
247 **De 'gouden jaren' tussen oorlog en crisis**
'Het Nederlandse economische wonder' – nozems, brozems en beatniks
Interacterende netwerken – knooppunten, poorten en planning
Stromen van goederen en mensen – functieverandering van het mobiele apparaat
Conclusies

Hoofdstuk 12
'Karren maar!'
267 **De popularisering van de auto**
'Welstand op Wielen' – de cultuur van de massamotorisering in Nederland
'Tot heil van het wagenpark' – garages en de doe-het-zelfcultuur
'Eens waren wij de vrachtvaarders der wereld' – de bedrijfsauto tussen coördinatie en liberalisatie (1945-1970)
Conclusies

Hoofdstuk 13
'Tempo, tempo!'
311 **De poldervariant van de Amerikanisering in de wegenbouw**
Spektakelstukken in de polder – de bloeiperiode van de rijkswegenbouw
PIARC, IRF en Stichting Weg – wegenbouwers en de internationale circulatie van kennis
Wegen in de ruimte – de strijd tussen bouwers en planners
Conclusies

Hoofdstuk 14
Kennis en kunde
327 **Van vervoerseconomie naar verkeersplanologie (1920-1980)**
De onzichtbaarheid van het 'ontspanningsverkeer' – de vervoerseconomie in het Interbellum
Internationale kennistransfer – traffic engineering en de opkomst van de verkeerstechniek (1945-1960)
Nationale kennistransfer – de rol van de ANWB (1945-1980)
Het 'gekwantificeerde schrikbeeld' van de Verkeerskunde (1960-1972)
'De VS ontsnapt ons als toekomstmodel' – de doorbraak van de verkeersplanologie (1965-1980)
Conclusies

Hoofdstuk 15
'Op weg naar de bermbeschaving'
361 **De breukjaren zeventig en de kantelmomenten in het mobiliteitslandschap**

D. **NIEUWE WEGEN? (1980-2005)**

Hoofdstuk 16
'Tweede wederopbouw van Nederland'
371 **Mobiliteit in Europese kaders (1980-2005)**
Deregulering, privatisering en de verdere groei van de mobiliteit
'Autorijden mag weer' – planning, sturing en de autonomie van de 'mobilist'

Hoofdstuk 17
Systeem, gebruikers en overheid
389 **Een lange eeuw Nederlandse mobiliteitsgeschiedenis**

401 **Noten**
441 **Geraadpleegde literatuur**
451 **Lijst met afkortingen**
455 **Doorgenomen tijdschriften**
459 **Register**
477 **Illustratieverantwoording**